

M Ø T E

i EØS-utvalget

tirsdag den 21. mai 2002 kl. 15.15

Møtet ble ledet av utenrikskomiteens leder, *Thorbjørn Jagland*

Finanskomiteens medlemmer var innkalt til å delta under dagsordenpunkt 1. Næringskomiteens medlemmer var innkalt til å delta under dagsordenpunkt 2.

Til stede var: Thorbjørn Jagland, Inge Lønning, Åslaug Haga, Haakon Blankenborg, Julie Christiansen, Bjørn Jacobsen, Jon Lilletun, Oddvard Nilsen, Lars Rise, Christopher Stensaker, Vidar Bjørnstad, Hans Kristian Hogsnes, Ågot Valle og Petter Løvik.

Fra finanskomiteen: Svein Flåtten, Gjermund Hagesæter, Svein Roald Hansen, Heidi Larssen, Audun Bjørlo Lysbakken, Per Erik Monsen, Tore Nordtun, Torstein Rudihagen, Heidi Grande Røys og Karl-Anton Swensen.

Fra næringskomiteen: Olav Akselsen, Øystein Hedstrøm, Ivar Kristiansen, Bendiks H. Arnesen, Åsa Elvik, Olaf Gjedrem og May-Helen Molvær Grimstad.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Jan Petersen, finansminister Per-Kristian Foss og fiskeriminister Svein Ludvigsen.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: ekspedisjonssjef Sven Svedman, Utenriksdepartementet, ekspedisjonssjef Thorbjørn Gjølstad, Finansdepartementet, ekspedisjonssjef Nina Bjerkedal, Finansdepartementet, ekspedisjonssjef Magnor Nerheim, Fiskeridepartementet, avdelingsdirektør Helge Skaara, Utenriksdepartementet og underdirektør Else Underdal, Utenriksdepartementet.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Rune Resaland.

D a g s o r d e n :

1. Redegjørelse for aktuelle EØS-saker på Finansdepartementets ansvarsområde v/finansministeren.
2. Redegjørelse for oppfølgingen av en grunnlagt uttalelse fra EFTAs overvåkningsorgan om tildeling av oppdrettskonsesjoner v/fiskerministeren.
3. Aktuelle rettsaker for møtet i EØS-komiteen 31. mai 2002. Se vedlagte brev fra Utenriksdepartementet, datert 8. mai d.å., med oversikt over de relevante rettsaker.
4. Eventuelt.

S a k n r . 1

Redegjørelse for aktuelle EØS-saker på Finansdepartementets ansvarsområde v/finansministeren

Lederen: Jeg gir ordet til finansministeren.

Statsråd Per-Kristian Foss: Jeg har tre saker jeg kort skal få orientere om: en Snøhvit-sak, miljøretningslinjer for statsstøtte og ESA-sak om differensiert arbeidsgiveravgift.

Først Snøhvit: På grunnlag av regjeringen Stoltenbergs forslag i Ot.prp. nr. 16 og Innst. O. nr. 2 vedtok Stortinget i november 2001 en endring i petroleumsskatteloven § 3 som gir rett til avskrivning over tre år av investeringer i produksjonsanlegg, rørledninger og mottaksanlegg for gass som skal nedkjøles til flytende form i nytt storskala LNG-anlegg. Den alminnelige regel i petroleumsskatteloven er at investeringer avskrives over seks år.

Etter at Miljøstiftelsen Bellona innklaget saken og bad ESA gjøre en nærmere av om forseringen av avskrivningssatsen og vedtaket om å legge LNG-anlegget innenfor petroleumsskatteordningen kan være i strid med EØS-avtalens

artikkel 61 nr. 1, bad ESA norske myndigheter om en redegjørelse for saken og særlig om begrunnelsen for at endringen i petroleumsskatteloven var ansett for å være i samsvar med statsstøttereglene. En slik redegjørelse ble gitt i brev av 8. februar.

I brev av 18. mars bad ESA om utfyllende opplysninger, særlig når det gjaldt økonomiske beregninger og tallmateriale. ESA gir i brevet uttrykk for, som en foreløpig vurdering, at endringen i avskrivningsreglene kan innebære statsstøtte som omfattes av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1. Overvåkningsorganet ville imidlertid i så fall vurdere nærmere om unntaksbestemmelsene i artikkelen, herunder om tillatt regionalstøtte, kunne komme til anvendelse i relasjon til Snøhvit-utbyggingen.

Brev med svar på ESAs spørsmål og tilleggsredegjørelse som grunnlag for å vurdere anvendelse av unntaksalternativene ble sendt 19. april 2002. Ytterligere tallmateriale som bl.a. kvantifiserer investeringsstøtten og sysselsettingsvirkninger fordelt på de aktuelle år er oversendt 30. april 2002.

Regjeringen fastholder sin prinsipale oppfatning om at endringen i petroleumsskatteloven er en generell ordning for LNG-baserte gassfeltutbygginger som ikke innebærer statsstøtte etter EØS-avtalen. På subsidiært grunnlag mener Regjeringen at betingelsene er til stede for å godkjenne tiltaket som lovlig støtte i henhold til ESAs retningslinjer for regionalstøtte.

ESAs undersøkelser og vurderinger av saken vil munne ut i en beslutning enten om å klarere den eller å åpne en formell granskning. Dersom det siste skulle bli utfallet, vil det ta om lag ett år før ESAs behandling avsluttes.

I møte med ESA 16. mai i år ble jeg orientert om at ESAs foreløpige vurdering er at den vedtatte lovbestemmelsen kan innebære statsstøtte etter hovedbestemmelsen i artikkel 61. For å få en rask avklaring av saken forutsettes det at lovbestemmelsens geografiske virkeområde innsnevres til tiltakssonen for regionalpolitiske virkemidler. Spørsmålet om hvorvidt de særlige avskrivningsreglene innebærer statsstøtte for Snøhvit-prosjektet, kan da vurderes utelukkende på grunnlag av EØS-avtalens unntaksregler for regionalstøtte.

Regjeringen vil legge frem proposisjon for Stortinget med forslag til en slik lovendringer i neste uke, i utsatt statsråd på mandag.

Den andre saken gjelder altså miljøretningslinjene for statsstøtte.

ESA vedtok nye slike miljøretningslinjer 23. mai i fjor. Vi har forpliktet oss til å tilpasse avgiftsregelverket etter disse. ESAs retningslinjer bygger på tilsvarende retningslinjer vedtatt av EU-kommisjonen 21. desember året før det igjen, altså år 2000. Miljøretningslinjene er en del av ESAs generelle retningslinjer for hvordan ESA vil behandle statsstøttesaker etter EØS-avtalen. Vi har akseptert å få avgiftene i tråd med retningslinjene fra 1. januar 2002.

Miljøretningslinjene oppstiller først og fremst betingelser som må være oppfylt for at ESA skal godta ulike former for statsstøtte. Dersom betingelsene er oppfylt, godtas støtten for et begrenset tidsrom. Jeg synes likevel miljøretningslinjene sier lite om hva som skal til for at et unntak fra miljøavgiftene må defineres som statsstøtte. Det virker i hvert fall klart at dersom slike unntak defineres som støtte, vil de normalt bli ansett som generell driftsstøtte, og disse er det vanskelig å få aksept for. Da er det lettere å få aksept for støtte til f.eks. konkrete investeringer i miljøtiltak.

Vi har nå en korrespondanse med ESA hvor det foretas en gjennomgang av de norske miljøavgiftene med tilhørende unntak/avgrensninger. Den viktigste er nok elavgiften, men det ses også på avgiften på fyringsolje, CO₂- og SO₂-avgiften og avgiften på sluttbehandling av avfall. Jeg vet at også Sverige nå er inne i en prosess om deler av sin energilovgivning, og denne prosessen følges nøye av Finansdepartementet. Elavgiften i Sverige har store likhetstrekk med den norske elavgiften, herunder fritaket for industrien.

Vi har foretatt en gjennomgang av disse avgiftene i brev av 31. januar i år, og ESA svarte oss så i brev av 28. februar. Saken har også vært kommentert på det årlige møtet vi har med ESA i statsstøttesaker, den 25. april i år. – Der står det i mitt manus at jeg ikke var til stede, det er jo greit å vite! Det var med andre ord et møte på embetsplan. Det er i tillegg nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe som skal se nærmere på elavgiften og avgiften på fyringsolje. Denne gruppen skal avslutte sitt arbeid innen utgangen av dette året. Gruppen legger frem en foreløpig rapport før sommerferien.

Brevet fra ESA har vi nå svart på. Dette ble oversendt NHD, som sendte dette videre til ESA den 15. mai. Brevet er, sammen med en pressemelding om saken, også lagt ut på Finansdepartementets hjemmeside. Jeg får i parentes bemerke at hvis noen skulle ha lest Dagens Næringsliv på lørdag, står det der at Finansdepartementet og Næringsdepartementet er i en «krangel» om hvem som skal håndtere dette. Det er ukjent for både denne statsråd, den politiske ledelse i Finansdepartementet og tilsvarende i Nærings- og handelsdepartementet. Men vi var heller ikke noen av oss sitert i det oppslaget.

Jeg har ennå ikke helt fått avklart i forhold til ESA hvilke unntak og avgrensninger i de ulike avgiftene som må anses som statsstøtte, og som dermed må oppfylle ESAs betingelser i retningslinjene, og hvilke som er av en slik generell karakter at de faller utenfor støttebegrepet etter EØS-avtalen. ESA har imidlertid varslet oss at tilnærmet uansett vil det fra ESAs side bli åpnet en formell undersøkelsesprosedyre i saken.

Jeg kan jo kort si at en formell undersøkelsesprosedyre innebærer at ESA formelt gir uttrykk for sin tvil om avgiftsordningen kan opprettholdes, og at vi da vil bli bedt om å gi flere opplysninger og kommentere dette. Normalt vil vi få en måned på å gi slike kommentarer, men denne saken anses nok å være såpass stor at vi vil få en noe lengre frist. Den formelle undersøkelsen vil bli offentliggjort, slik at interesserte parter kan komme med kommentarer, og dette er med andre ord ikke spesielt lukket, hemmelig eller dramatisk. Vi vil da også få muligheten til å kommentere eventuelle innspill som kommer. Når denne undersøkelsen er avsluttet, vil ESA fatte et vedtak om at de enten aksepterer ordningen, eller så vil de i vedtaket gi oss en frist til å endre denne, altså vedtaket om den norske avgiftsordningen. Overholder vi ikke fristen, kan ESA ta saken inn for EFTA-domstolen i siste instans.

Til slutt om ESA-sak om differensiert arbeidsgiveravgift.

I 1999 fikk ESA medhold av EFTA-domstolen i at det norske systemet med differensiert arbeidsgiveravgift innebar statsstøtte og dermed måtte tilpasses EØS-avtalens regler for støtte. ESA godkjente samme år, med kommisjonens bifall, systemet for differensiert arbeidsgiveravgift på bakgrunn av en fleksibel fortolkning av ESAs og kommisjonens retningslinjer for støtte til ekstra transportkostnader i tynt befolkede områder. Forutsetningen var at deler av visse næringer skulle betale høyeste avgift uansett

arbeidstakers bosted. Av ESAs vedtak fremgikk det at den norske ordningen ville gjennomgås på nytt innen utløpet av 2003.

Om denne nye gjennomgang kan jeg si følgende:

I 2000 fattet kommisjonen en negativ avgjørelse i forhold til en svensk ordning med nedsatte sosiale avgifter – les: arbeidsgiveravgift. Kommisjonen la da til grunn en mer ordlydstro tolkning av gjeldende retningslinjer enn det som var lagt til grunn i den tidligere saken mot Norge. På bakgrunn av denne avgjørelsen varslet ESA i brev av 29. november i fjor at de ville sette i gang en gjennomgang av den norske ordningen med sikte på å identifisere visse sektorer som ikke lenger kan omfattes, og at det vil bli fattet vedtak om såkalt formålstjenlige tiltak - «appropriate measures», som det omtales som.

Samtidig bad ESA om forslag til endringer i ESAs og kommisjonens retningslinjer for regionalstøtte i forbindelse med kommisjonens midtveisgjennomgang av disse retningslinjene. Retningslinjene beskriver hvilken regionalstøtte kommisjonen og ESA vil anse som omfattet av det generelle unntaket fra forbudet mot statsstøtte.

Hva som er mulig å oppnå, er et forhandlingsspørsmål. Målet for Norge er å påvirke retningslinjene slik at muligheten for at vår ordning i hovedsak kan videreføres, styrkes. Kommisjonen har senere signalisert at den nevnte midtveisgjennomgangen av gjeldende retningslinjer, om den i det hele tatt finner sted, bare vil åpne for mindre endringer.

Norske myndigheter er i dag i dialog med ESA. Det har bl.a. vært avholdt et uoffisielt møte med kommisjonen til stede, hvor vi har lagt frem våre synspunkter fra norsk side. Finansdepartementet sendte 6. mai et svarbrev til ESA. I dette brevet er de særskilte problemer distrikter i Norge har, med lange avstander, hardt klima og fraflytting, beskrevet inngående. Det er fremholdt at differensiert arbeidsgiveravgift er et mer treffsikkert regionalpolitisk virkemiddel enn andre mer selektive virkemidler.

Samtidig har Norge foreslått visse endringer i kommisjonens retningslinjer med sikte på å styrke muligheten for å opprettholde hovedtrekkene i dagens ordning. ESA vil videreformidle dette brevet til kommisjonen.

ESA vil i løpet av mai i år sende et formelt varsel om at ESA vil fatte vedtak om formålstjenlige tiltak for å bringe ordningen

med differensiert arbeidsgiveravgift i tråd med den gjeldende praktisering av statsstøtteregelverket. Selve vedtaket er ventet i løpet av sommeren. ESA har varslet at dette vedtaket ikke vil inneholde forslag til konkrete endringer, men kun innebære en formalisering av den pågående dialogen, med en tidsplan for den videre prosess. ESA vil i de formålstjenlige tiltakene formelt invitere Norge til en dialog om hvilke tilpasninger som eventuelt må gjøres i den norske ordningen. Norge vil ikke være forpliktet til å ta stilling til om vi vil godta til formålstjenlige tiltakene før resultatet av dialogen mellom Norge og ESA er klart. Det vil ikke bli krevd at Norge iverksetter endringer i ordningen før 1. januar 2004. Et eventuelt endret system må imidlertid være klart i løpet av våren 2003 for at man skal kunne rekke å presentere det i statsbudsjettet for 2004.

Dersom Norge etter dialogen ikke skulle ønske å godta forslaget til formålstjenlige tiltak, altså endringer i den differensierte arbeidsgiveravgiften, vil ESA innlede en formell undersøkelse, såkalt «formal investigation procedure», hvor ESA på basis av det foreliggende materiale vil treffe en avgjørelse i saken. Etter en negativ avgjørelse vil Norge få en frist til å avskaffe eller endre systemet.

Differensiert arbeidsgiveravgift er et av de aller viktigste virkemidlene for å bevare sysselsettingen og bosettingsmønsteret i Distrikts-Norge. Det er derfor Regjeringens mål at hovedtrekkene i den gjeldende ordningen kan opprettholdes også etter 2003.

Lederen: Takk. Finansministeren vil iallfall på dette møte være til stede litt til, og det vil være mulighet for kommentarer og spørsmål.

Åslaug Haga (Sp): Bare et kort spørsmål. Regjeringas målsettinger er jo klare og greie når det gjelder Snøhvit og den differensierte arbeidsgiveravgiften. Men når det gjelder miljøretningslinjene i forhold til statsstøtte, er spørsmålet mitt om finansministeren kunne gå litt nærmere inn på hvilke målsettinger Regjeringa har i de prosessene som vi nå går igjennom med ESA.

Statsråd Per-Kristian Foss: Å ha gode og hensiktsmessige virkemidler i miljøpolitikken samtidig som vi bevarer konkurransedyktigheten for utsatte bransjer, i tråd med Stortingets vedtak. Dette er nok kanskje mest presserende for den kraftkrevende industrien. De er innforstått med det som her sies. Vi har invitert representanter for bransjen til et møte på mitt kontor den 29. ds. for å legge disse problemstillingene åpent ut.

Jeg oppfatter også ESAs invitt til dialog om dette som en mulighet for å se på ulike veier å gå videre, og slik sett oppfattet jeg også på dette møtet vi hadde med ESAs formannskap den 16. mai, hvor også dette var et tema, at de var innstilt på også å etablere en slik dialog. Jeg synes ikke det er riktig nå å diskutere hvilke veier man har ut av det, men jeg hadde møte med en del finansministre som er medlemmer av EU, og det knytter seg til den svenske og den tyske, som jeg hadde anledning til å møte den siste uken på møter, på OECD-møter og på nordisk-baltisk finansministtermøte – den sosialdemokratiske regjering i Tyskland fant ut da vi ikke ble medlem av EU, at vi hadde behov for litt kontakt, og så etablerte man dette organet. Der var altså dette et tema, og jeg registrerte jo at det også innad i EU er en viss tvil om hvor hensiktsmessige statsstøttereglene er anvendt på miljøpolitikken område. For en kan si at her sier jo egentlig EU og ESA at i forhold til denne industrien er det i grunnen det samme om de har null elavgift eller om de har full – bare de har lik. Det er med andre ord ikke så veldig god miljøpolitisk vinkel på det, synes jeg, og det er et av de temaene som jeg tror at det er viktig at vi reiser i den politiske dialogen med EUs medlemmer. Vi har benyttet anledningen til også å reise temaet overfor formannskapet i EU nå, altså den spanske økonomi- og finansminister, fordi spørsmålet om energiavgifter f. eks. står på EUs dagsorden i år, sannsynligvis etter et spansk forslag på møte under den danske formannsperioden – det ligger vel over, det er vel slik det fungerer.

Så det jeg sier her, er at jeg tror at det foregår en viss diskusjon også i Ministerrådet om utformingen av slike retningslinjer som går i noe à la norsk retning, altså beholde en frihet til å ha miljøavgifter, men differensiere det litt etter konkurransedyktighet. Vi har jo den ulempen at vi ikke har noen røst i Ministerrådet, men vi prøver å påvirke de røster som ligger nærmest oss.

Lederen: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. Da kan vi si takk til finanskomiteens medlemmer.

S a k n r . 2

Redegjørelse for oppfølgingen av en grunnlagt uttalelse fra EFTAs overvåkningsorgan om tildeling av oppdrettskonsesjoner v/fiskeriministeren.

Statsråd Svein Ludvigsen: Regjeringen har ønsket å konsultere Stortinget gjennom EØS-utvalget i forhold til tildelingen av de nye laksekonsesjonene og den dialogen som har vært med EFTAs overvåkningsorgan ESA. I det følgende vil jeg gå gjennom Regjeringens oppfølging av ESAs grunnlagte uttalelse om tildelingen av tillatelser til oppdrett av laks og ørret.

Saken startet sommeren 1999, da et selskap i Norge klaget til ESA over vilkåret om lokalt eierskap i retildelingen av konsesjoner for oppdrett av laks og ørret i Finnmark. Etter dette har ESA presentert åpningsspørsmål og supplerende åpningsspørsmål samt reist spørsmål ved enkelte kriterier i tildelingsforskriften for den forestående tildelingsrunden for laksekonsesjoner. Alle spørsmål og utsagn er blitt kommentert og imøtegått av norske myndigheter.

Den 15. november 2001 sendte ESA en grunnlagt uttalelse – ”reasoned opinion” – til Norge. ESA konkluderer i uttalelsen at vilkåret om lokalt eierskap i oppdrettsloven samt retildelingsforskriften for Finnmark og Troms er i strid med artikkel 31 og 40 i EØS-avtalen. Disse bestemmelsene regulerer rett til fri etablering og fri flyt av kapital mellom medlemsstatene. ESA kan bringe saken inn for EFTA-domstolen dersom Norge ikke retter seg etter uttalelsen.

Oppdrettslovens vilkår om lokalt eierskap gjelder bare ved tildeling av nye konsesjoner for laks og ørret og ble sist benyttet ved retildelingen i Troms og Finnmark i 1998/99. Norge har, som nevnt, imøtegått ESAs påstander og har bl.a. anført at havbrukspolitikken ikke er en del av EØS-avtalen, og at vilkåret om lokalt eierskap uansett ikke er diskriminerende.

I forbindelse med den forestående runden med tildeling av 40 nye laksekonsesjoner ble Stortinget orientert om saken med ESA vårsesjonen 2001 i Ot.prp. nr. 65 for 2000-2001, om endring av oppdrettsloven, hvor brevvekslingen fram til den tid var gjengitt som trykt vedlegg.

I næringskomiteens innstilling, Innst. O. nr. 123 for 2000-2001, som direkte gjaldt endring av oppdrettsloven for å gi hjemmel til å kreve vederlag ved tildeling av konsesjon, ble det gitt visse føringer for politikken ved tildeling av de 40 nye konsesjonene. På bakgrunn av dette utarbeidet Fiskeridepartementet utkast til forskrift om tildeling av konsesjoner som ble sendt på høring i august 2001.

På bakgrunn av utviklingen i saken med ESA ble det allerede før regjeringsskiftet i fjor høst tatt initiativ for å søke å komme til en forståelse med ESA gjennom en uformell dialog om innholdet i utkastet til forskrift om tildeling av nye konsesjoner.

Kort oppsummert dreier ESAs anførsler seg om kriteriet "lokalt eierskap", som er hovedsaken i den grunngitte uttalelsen. I tillegg er ESA opptatt av hvordan 10 års bindingstid blir gjennomført, og at kvinner og nyetablerere eller søkere med 1-2 konsesjoner fra før, ikke kan prioriteres spesielt. Dersom vi står på våre prinsipper og saken blir prøvd for EFTA-domstolen, er det for det første fare for at den forestående tildelingsrunden må utsettes inntil dommen er klar, og for det andre en risiko for at vi kan få en avgjørelse i vår disfavør. Av disse grunner anser jeg en sak for EFTA-domstolen som en lite hensiktsmessig avslutning av denne saken med ESA.

Det ble derfor i januar innledet uformelle samtaler med ESA hvor hovedtema var vilkåret om lokalt eierskap, men også de øvrige vilkår som ESA hadde reist spørsmål om i utkast til forskrift om tildeling av konsesjoner. Det er etter dette klart at vi kan finne fram til en minnelig løsning. Etter min mening kan dette skje uten at viktige havbrukspolitiske mål oppgis, herunder sikre at norske myndigheter fortsatt vil kunne fastsette kriteriene for tildeling av fremtidige konsesjoner. Denne løsningen innebærer:

- Kriteriet om "lokalt eierskap" erstattes med et kriterium om økonomisk integrasjon i regionen. Dette kan, slik Regjeringen ser det, være et like hensiktsmessig kriterium for å styrke næringslivet lokalt, og vil gå direkte på samarbeid og investering i det lokale næringslivet og dermed bidra til økonomisk styrking av lokalsamfunnet. ESA har sagt seg

innforstått med at nødvendig endring av oppdrettsloven § 6, som følge av den endringen vi nå gjør, kan tas på et senere tidspunkt i forbindelse med ny havbrukslov, som sannsynligvis ligger to-tre år fram i tid.

- 10 års bindingstid opprettholdes, men gjennomføres på en annen måte enn opprinnelig foreslått. Dette vilkåret har også blitt kritisert under høringsrunden og er lite fleksibelt. Jeg mener at en ordning med godkjenning av overdragelse av tillatelser såfremt forutsetningene for tildelingen videreføres, kan være et like hensiktsmessig vilkår.
- Prioritering av nyetablerere eller søkere med 1-2 tillatelser fra før endres til nyetablerere og mindre aktører i oppdrettsnæringen for å gjøre vilkåret mer fleksibelt.
- Prioritering av kvinner under ellers like forutsetninger endres til et moment som kan vektlegges i en helhetsvurdering, og en oppfordring til kvinner om å søke.

Regjeringen mener at saken etter dette møtet bør følges opp ved at vi sender svarbrev til ESA og sender nevnte elementer i tildelingsforskrift på ny høring med frist medio juni. Det tas videre sikte på å fastsette tildelingsforskrift for de 40 nye konsesjonene i løpet av juni, og konsesjonene tildeles i løpet av høsten.

Åslaug Haga (Sp): Dette må jeg innrømme er langt fra mitt speciale, men jeg kan jo ikke forstå annet her enn at en gir relativt betydelige konsesjoner. Når det gjelder punkt 1, må jeg få be om en liten utdypning av hva det reelt sett betyr når man går over fra kriteriet ”lokalt eierskap” til det fiskeriministeren omtalte som ”økonomisk integrasjon i regionen”. Er det mulig å få en viss utdypning av det? Jeg må jo også få stille spørsmål om statsråden mener at det er begrensede konsesjoner som er gitt fra norsk side, eller om man reelt sett har vurdert å gå veien om domstolen.

Statsråd Svein Ludvigsen: Hvis man skulle prøve denne saken for domstolen, ville det ikke være mulig å tildele konsesjoner i år – slik det var lagt opp til både fra den forrige regjering og denne og gjennom føringer fra Stortingets næringskomite – og det ligger selvfølgelig en viss risiko for at vi ikke kommer til å vinne fram med våre synspunkter. Derfor har vi funnet det formålstjenlig å gå inn på den felles forståelse som her er beskrevet, nettopp fordi vi

mener at vi opprettholder intensjonene i den havbrukspolitikken som har vært ført, og de intensjonene som lå i føringene fra næringskomiteen i forbindelse med tildelingen av disse 40 konsesjonene.

Når det gjelder ”lokalt eierskap”, som i og for seg vel er greit definert og oppfattet, tenker vi oss altså å erstatte det med et kriterium om ”økonomisk integrasjon i regionen”. Et konkret eksempel, knyttet til Finnmark: Hvis en gruppering som vi har erfaring fra rundt den store bedriften Hagbart Nilsen, som er et integrert selskap på ulike produksjoner, skulle være en søker, betyr ikke det nødvendigvis at det fulle og hele eierskapet ligger lokalt, men en får en integrasjon i regionen som er knyttet til den selskapskonsesjonen og den søkeren som da vil være tildelt konsesjon, og det viktige er at produksjonen og tilhørigheten i regionen er til stede. Etter mitt skjønn vil det være en i og for seg like god innretning som det lokale eierskap slik det var definert.

Olav Akselsen (A): No er det jo blitt ein tradisjon at ein i denne typen saker har prøvd å koma fram til ei semje med ESA. Det er vel kan hende den beste måten å gjera det på. Det er klart at dersom ein ønskjer å føra ei sak vidare, er jo resultatet høgst usikkert.

Dersom det er slik – og det er jo kanskje litt vanskeleg for oss å få den totale oversikta berre etter ei slik utgreiing – at dei fleste sidene ved denne saka skal vera ivaretatt ved det som her har skjedd, så er vel dette ein bra måte å gjera det på. Men så vidt eg kan skjøna, må det bli litt vanskeleg å kontrollera at dei føresetnadene som Stortinget har lagt til grunn, blir haldne ved lag, fordi ein f.eks. innfører meir fleksible begrep enn ”lokalt eigarskap”. Vår oppfordring må iallfall vera at ein, når ein skal tolka det nye regelverket, likevel gjer det på ein måte som gjer at det Stortinget sette føre i si tid, blir det som blir sluttresultatet – både når det gjeld lokalt eigarskap, og ikkje minst dette med kvinnenenes moglegheit til å få denne typen konsesjonar.

Alt i alt synest det å vera ein fordel at ein har valt den løysinga som ein her har gjort.

Jon Lilletun (KrF): Vi er blant dei som er opptekne både av at nyetablerarar skal få kome til, av lokalt eigarskap og av at kvinner skal få moglegheit til denne typen konsesjonar.

Eg hadde gjerne sett at dette ikkje vart eit problem i ESA – men det har det jo vorte. Då synest eg at statsråden har handtert hovudmålsetjingane på ein god måte. Det som nok er vanskelegast å definere – det synest eg òg gjekk fram av innlegget – er det med lokalt eigarskap kontra lokal integrasjon. Dei andre formuleringane synest eg tek godt vare på dette. Og når departementet og konsesjonsmyndigheitene har bakgrunn i heile prosessen, trur eg at forvaltinga her vil bli i samsvar med det Stortinget har ønskt.

Så eg, som ein av dei som opphavleg var med og faktisk formulerte dette, synest at dette er løyst på ein rimeleg god måte av statsråden.

Ivar Kristiansen (H): Nå var vi jo for så vidt kjent med ESAs syn allerede før stortingsbehandlingen fant sted, så dette er vel ikke av de største overraskelsene vi har hatt her i huset.

Jeg syns at det som fiskeriministeren redegjør for her, som et oppnådd resultat, på mange måter ivaretar de interessene som stortingsflertallet la opp til. Jeg vil bare minne om at hvis man skal kjøre runden og forsøke å få denne saken inn for domstolen, så risikerer vi at det går fire år før de 40 konsesjonene er kommet i fysisk drift. Og da er jeg redd for at vi ikke oppnår noe som helst.

Inge Lønning (H): Bare en liten merknad til det generelle problemet her:

Jeg tar det for gitt at Regjeringen, når den vurderer hvorvidt man skal ta en rettslig konfrontasjon eller ikke, legger til grunn at det bør være en klar sannsynlighetsovervekt for at man vil vinne en eventuell rettsak for at man skal prøve den veien. For hvis den sannsynlighetsovervekten ikke er til stede, eller hvis det endog klart er en sannsynlighetsovervekt for at man vil tape, går man i hvert fall ikke den veien – også hensett til at man da risikerer å tape tid i betydelig utstrekning, og at man risikerer å tape sakens innhold.

Så slik sett synes jeg den løsningen man har funnet frem til, må være klart å foretrekke.

Statsråd Svein Ludvigsen: I likhet med alle her er jeg og Regjeringen opptatt av at Stortingets intensjoner skal oppfylles. Og i vurderingen mellom det å gå til sak, og det å akseptere en tilpasning av

kriteriene, har vi lagt vekt på både å oppfylle intensjonene, tidsbruken ved en eventuell rettsak – som vil være rimelig dramatisk, som representanten Kristiansen sier – og sist, men ikke minst, dette med muligheten for å vinne en sak. Og her kan det være elementer som det kan stilles spørsmål ved om vil bære, også ut fra det faktum at man kjente til ESAs synspunkt allerede da Stortinget formulerte sine kriterier.

Men i forhold til det lokale eierskapet, som Akselsen tar opp, og som i og for seg alle har vært inne på nå, minner jeg om at det at vi erstatter 10-årsbindingstiden med en godkjenningssordning, jo til enhver tid pålegger myndighetene å se til at intensjonen om det lokale eierskapet blir oppfylt. Og da er helheten – helhetskonseptet – i det med lokalt eierskap og lokal integrasjon etter mitt skjønn minst like viktig som det å kunne identifisere personen eller det lokale selskapet.

Så etter mitt skjønn ligger dette godt til rette for at intensjonene totalt sett blir ivaretatt.

Lederen: Da takker vi næringskomiteens medlemmer og går over til sak nr. 3.

S a k n r. 3

Aktuelle rettsaker for møtet i EØS-komiteen 31. mai 2002.

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg vil først si litt om EUs tiltak for å beskytte sin stålindustri.

Som nevnt på EØS-utvalgets møte 16. april i år vedtok USA 5. mars å innføre omfattende beskyttelsestiltak mot importen av stål. EU innførte, som en reaksjon på de amerikanske tiltak, midlertidige tiltak av seks måneders varighet, i form av tollkvoter for import av stål for å beskytte sitt stålmarked mot at stål omdirigeres fra det amerikanske marked til EU. Tiltakene trådte i kraft 3. april i år.

Kommisjonen er nå i ferd med å foreta undersøkelser for å kunne iverksette langsiktige tiltak, dvs. for tre-fire år, etter de første seks månedene. EUs tiltak skal i prinsippet opphøre hvis USA opphever sin beskyttelsestoll. Det er fire norske bedrifter med rundt 1 000 ansatte som berøres av EUs tiltak. Det dreier seg om en eksport på ca. 1,4 milliarder norske kr i stålprodukter som er underlagt kvoteordninger.

Vår oppfatning er at tiltakene er i strid med EØS-avtalen og Norges avtale med Det europeiske kull- og stålfellesskapet. Norske

myndigheter har overfor kommisjonen protestert med henvisning til ovennevnte avtaler, senest i et særskilt møte i EØS-komiteen 6. mai i år. Kommisjonen mener tiltakene er i samsvar med WTO-reglene og ikke er et brudd på avtaler med Norge. Kommisjonen påberopte seg også EØS-avtalens generelle beskyttelsesklausul i artikkel 112 som grunnlag for sine tiltak. Kommisjonen var imidlertid ikke i stand til å begrunne på hvilken måte vilkårene i artikkel 112 var oppfylt, eller hvorfor fremgangsmåtene i artikkel 113 for iverksettelse av tiltak ikke var fulgt.

Når EØS-avtalen inneholder en generell beskyttelsesklausul, er det for å gi en part adgang til å avhjelpe uforutsette og alvorlige vanskeligheter innen økonomien, alvorlige samfunnsproblemer eller alvorlige miljøproblemer i en gitt sektor eller i en region ved å iverksette tiltak. Terskelen for å anvende klausulen er imidlertid høy, gitt den grad av nærhet og omfattende forpliktelser samarbeidet i EØS innebærer. Dersom påberopelse av klausulen i et gitt tilfelle skal være berettiget, er avtalens forutsetning at tiltak skal begrenses til det strengt nødvendige, og at de raskest mulig søkes avvirket, slik at partene kan gjenopprette et normalt samarbeid.

Klausulen har da også kun blitt påberopt én gang, av Liechtenstein, og da i forhold til fri bevegelse av personer, i EØS-avtalens mer enn åtte års levetid. EU-siden avviste den gang slik påberopelse fra Liechtensteins side.

Når kommisjonen nå påberoper seg art. 112 for iverksettelse av tiltak som rammer norske bedrifter og setter EØS-avtalens sentrale prinsipp om et felles indre marked ut av funksjon, samtidig som vilkårene og fremgangsmåten for slik anvendelse på ingen måte er godtgjort, er det etter mitt syn sterkt beklagelig.

EØS-avtalens spesielle karakter ved at den knytter EFTA/EØS-landene til et felles indre marked med like konkurransevilkår og mekanismer for enhetlig etterlevelse og håndhevelse av det felles regelverk, gjør den til noe mer enn en tradisjonell frihandelsavtale. Terskelen for å bryte de felles rammevilkår bør derfor være høy.

Jeg anser den handlemåte og holdning kommisjonen så langt har lagt for dagen i denne saken, som alvorlig. Det er viktig at begge parter viser respekt for det felles rammeverk og forpliktende samarbeid som EØS er tuftet på.

Vi har skriftlig overlevert til kommisjonen de spørsmål som ble stilt på det særskilte møte i EØS-komiteen, hvor vi ber om en nærmere begrunnelse for tiltakenes rettslige basis. Kommisjonen har lovet oss skriftlig tilbakemelding. Fra norsk side vil saken bli satt opp på dagsordenen til EØS-komiteen helt til den er løst.

Foreløpig er industrien i liten grad berørt av EUs tiltak. Industrien antyder selv at den første kritiske testen på om kvotene fylles opp, kan komme mot slutten av sommeren. Målsettingen må være å sikre at den norske ståleksporten til EU ikke rammes når de langsiktige tiltakene etter all sannsynlighet trer i kraft til høsten.

Regjeringen vil nå i samarbeid med industrien vurdere hvordan saken skal følges opp. EØS-utvalget vil bli holdt orientert om utviklingen.

Så noen ord om hjemfallsretten til vannkraft og fossefall.

På EØS-utvalgets møte den 16. april orienterte jeg også om at ESA 27. juni 2001 sendte et åpningsbrev til Norge hvor det ble hevdet at industrikonsesjonslovens system er i strid med EØS-avtalens bestemmelser om fri flyt av kapital og fri etableringsrett. Systemet innebærer at enkelte rettssubjekter kan meddeles konsesjon på ubegrenset tid, mens andre rettssubjekter kun kan oppnå tidsbegrensede konsesjoner i inntil 60 år.

Ved brev av 20. februar 2002 fremsatte ESA en grunnlagt uttalelse i saken. Av uttalelsen fremgår at ESA er uenig i både Norges syn på EØS-avtalens anvendelsesområde og i at EØS-avtalens prinsipper må vike som følge av at bestemmelsene dreier seg om forvaltning av eiendomsretten. ESA opprettholdt sitt standpunkt om at de ovennevnte bestemmelser er i strid med EØS-avtalens regler om etableringsrett og fri flyt av kapital. ESA satte frist til den 19. april for Norge til å ta de nødvendige skritt for å imøtekomme de anførsler ESA fremsatte i den grunnlagte uttalelsen.

Regjeringen har nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe som parallelt med ESA-saken vurderer hvordan man gjennom likebehandling kan bidra til bedre konkurransevilkår i kraftmarkedet, samtidig som verdiene i hjemfallsordningen ivaretas for staten. Arbeidsgruppens formål er å gi et grunnlag for å vurdere konsekvenser av å harmonisere hjemfallsreglene mellom offentlige og private aktører og gi beslutningsgrunnlag med hensyn til hvorledes en eventuell harmonisering bør gjennomføres.

Regjeringen har på dette grunnlag kommet til at en videreføring av hjemfall i en eiernøytral form vil styrke myndighetenes langsiktige handlingsrom med hensyn til ressursforvaltning, eierskap og offentlige inntekter. Samtidig vil det legges til rette for økt effektivitet og verdiskaping i kraftsektoren. Alle konsesjonærer skal derfor pålegges vilkår om hjemfall. Dette kan best innføres ved at alle offentlige konsesjoner gjøres tidsbegrensede, med hjemfall 60 år etter at loven ble endret. En lovendring med innføring av eiernøytralt hjemfall for alle konsesjonærer vil fjerne den forskjellsbehandlingen ESA hevder er i strid med EØS-avtalen.

Regjeringen mener at spørsmålet om nasjonal styring og kontroll med vannkraftressursene faller utenfor EØS-avtalens virkeområde. Uavhengig av dette syn sendte Olje- og energidepartementet den 19. april brev til ESA hvor det ble redegjort for arbeidet med en lovendring. ESA ble samtidig bedt om å stille saken i forhold til EØS-avtalen i bero inntil Stortinget har behandlet lovendringen.

Olje- og energidepartementet tar sikte på å legge frem en proposisjon for Stortinget til høsten med endringer av regelverket for vannkraftkonsesjoner og hjemfall.

Lederen: Takk skal du ha.

Åslaug Haga (Sp): Jeg har ingen spørsmål til de to sakene som har blitt tatt opp nå, men jeg konstaterer jo at patentdirektivet, som var planlagt å skulle komme til Stortinget før sommeren, er utsatt til høsten, med henvisning til de blå bøker.

Jeg lurer på om utenriksministeren kan si noe mer om hva som er grunnen til det, og om det kan tolkes dit hen at man her ser hen til andre land som reiser prinsipielle spørsmål knyttet til direktivet.

Utenriksminister Jan Petersen: Begrunnelsen for at det vil ta noe lengre tid er simpelthen at jeg gjerne vil at saken skal være meget grundig belyst når den kommer til Stortinget. Jeg vet at det er mange forskjellige oppfatninger om den. Derfor skal Stortinget få et så godt beslutningsgrunnlag som overhodet mulig. Det har jo blitt satt i gang en del utredningsarbeid knyttet til denne saken, og jeg synes det er naturlig at det også landes i forbindelse med denne innstillingen.

Hvis Åslaug Haga spør om det kan tyde på en annen konklusjon enn den hun hittil har hørt, så må jeg nok dessverre skuffe henne på det punktet. Komiteen har jo hatt denne saken tidligere, og det er konstatert at det er flertall i Stortinget for den. Det er nok situasjonen fortsatt. Men nettopp fordi dette er en meget omfattende sak, så vil jeg gjerne at den skal være så godt belyst som overhodet mulig.

Dette gir meg også anledning til å nevne en ting som jeg for så vidt synes at komiteens leder skal ta sin grundige del av æren for. For et år siden var Norge nr. 17 på den såkalte scoreboard-listen når det gjelder implementering. Ved siste telling i høst beveget vi oss til sjuende plass så vidt jeg husker, og nå ligger vi på førsteplass. Vi har en god gjennomføringsrate.

Lederen: I forlengelsen av utenriksministeren innlegg vil jeg spørre om det er noen kommentarer eller spørsmål til listen over fremtidige rettsaker, som er sendt ut. – Det er det ikke.

S a k n r . 4

Eventuelt

Haakon Blankenborg (A): Eg oppdaga at eg så langt ikkje hadde hatt ordet, så det tek eg gjerne under eventuelt.

Det dreier seg om sak nr. 2, som eg vil ta opp litt meir prinsipielt. Eg har inga innvending til konklusjonen på sak nr. 2. Men dersom ein ser handteringa av den saka i forhold til ei rekkje andre saker som er handterte her, så fekk vi ei sak på bordet som vart kvittert ut gjennom eitt møte, medan alle dei andre sakene vi er innom, på ein eksemplarisk måte blir handterte ei rekkje gonger, slik at det er mogleg å kome tilbake med synspunkt undervegs. Gitt den situasjonen og den tidsfristen som var under sak nr. 2, var konklusjonen naturlegvis akseptabel og den einaste rette. Men som prinsipp vil eg ønskje at sakene blir handterte slik som den siste bunken, at ein går gjennom og oppdaterer, slik at det er mogleg for EØS-utvalet å gi synspunkt undervegs. Det vil vere ein langt meir tilfredsstillande måte når det er tid til det.

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg har så mye erfaring som medlem av dette utvalget at jeg skjønner meget vel hva Blankenborg sier, og det er bakgrunnen for at jeg prøver å oppdatere utvalget så løpende som mulig, selv om det kanskje ikke er allverdens nytt i det som sies i mange av sakene. Men nettopp fordi vi her også har delvis muntlig saksbehandling, er det klart at det er ganske krevende for utvalgets medlemmer. Så jeg skal bestrebe meg på det. Det var for så vidt et visst tidshensyn som lå bak behandlingen av sak nr. 2, men vi skal bestrebe oss på at det blir unntaket, og at en noe mer omstendelig behandling blir regelen.

Lederen: Er det andre saker? – Det er det ikke.

Møtet hevet kl. 16.05.